

(romány *Poslední*, 1925, a *U protinožců*, 1927, těží ze zážitků cesty na Sibiř; politický román *Duch a krev*, 1929, se zabývá soudobými politickými problémy ap.).

Petr Křička

/ 1884 - 1949 /

Básník a překladatel. Ve své senzitivní, gnómicky sevřené lyrice, využívající prvků lidové poezie i výtěžků soudobé básnické tvorby, vyslovil okouzlení přírodou rodného kraje, intimní milostné pocity a zejména prožitky frontového vojáka z první světové války. Svým pokorným, citově zaujatým viděním předjal některé tendence poezie 20. let, zvláště v rané tvorbě J. Wolkra.

Petr Křička se narodil 4. 12. 1884 v Kelči u Hranic. Jeho otec byl fídicím učitelem, bratr Jaroslav se stal významným hudebním skladatelem. Ač poměrně brzy ztratil otce, vyrůstal v harmonickém prostředí v úzkém kontaktu s horskou přírodou Českomoravské vysočiny a s jejím prostým lidem; to také podstatně ovlivnilo charakter Křičkovy tvorby. Maturoval v r. 1901 na reálce v Novém Městě na Moravě a pak vystudoval chemii na pražské technice. Jako chemik působil nejdříve v cukrovaru v Hulíně, pak v laboratoři v Karlových Varech, krátce pobyl také v Pastgurově ústavu v Paříži. V l. 1907–08 učil cizím řečem v Moskvě a po návratu žil do světové války v Praze, kde převážně vyučoval na obchodních školách. Hned v r. 1914 po vypuknutí světové války odešel na haličskou frontu, byl zraněn a pobýval několik měsíců ve vojenských lazaretech. Po válce pracoval na ministerstvu školství a po druhé světové válce byl zaměstnán v Technické knihovně pražských vysokých škol. Zemřel 25. 7. 1949 v Okarci u Náměště nad Oslavou.

Podobu české poezie Křička výrazně ovlivnil především svou ranou lyrickou tvorbou, již předjal její poválečný vývoj. Už v prvotině *Šípkový keř* (1916) se neobyčejně šťastně setkaly básnickovy osobní dispozice, živý poměr k přírodě a vůbec jeho přímý, otevřený, neproblematický vztah k životu se soudobými tendencemi evropského básnictví, zejména s křesťanským humanismem francouzských básníků (G. Duhamel, Ch. Vildrac), kteří pokorou a láskou doufali obrodit a zlidštit svět. Z tohoto setkání vzešla lyrika základních citových poloh, ostře rozeznávající hierarchii životních hodnot, poezie návratů do dětství v rodném kraji, oslava prostých věcí a životních radostí. Disonanci do této harmonické atmosféry, podporované též sevřeným pravidelným veršem, vnášel jen zážitek války, jenž se naplno ozval jen v jediné básni, *Medynia Głogowska*, zato však s mimo-

řádnou intenzitou. V ní totiž jinošsky důvěřivý vztah k životu ve střetnutí s mezní frontovou situací – chvíli před útokem – cele odkryl básníkovo citové zázemí: lásku k bližním, soucit s nevinně trpícími i úzkost o osud národa. Právě tímto zdůrazněním citových hodnot básně přerostla ve velice účinný, nepatetický protest proti válce za cizí zájmy.

V následující Kříčkově básnické tvorbě se podstatně zesiluje inspirace lidovou lyrikou i epikou. Jejich prvky se objevují již v lyrickoepické sbírce *Bílý štít* (1919). Kříčka se v ní obrátil ke vzpomínkám na dětství uprostřed horácké přírody, z něhož vypráví několik idylických příběhů viděných zdůvěřňujícíma dětskýma očima. Horácký dialekt, prvky folklóru, zejména v dětských říkadlech, i humor podtrhují ještě básníkovo citové zaujetí pro zvolené téma.

Kříčkovo rané tvůrčí období vrcholí a novou tematickou rozlohu získává ve sbírce *Hoch s lukem* (1924). Harmonizující nálada předcházející knížky se v ní prudce rozpadá nejen pod nárazem citového rozrušení a bolesti vyvolané ztrátou milé, ale i pod novým přívalem válečných motivů. Zatímco milostné drama provokuje zraněný cit až k subjektivní intimní zpovědi, dozvuky války se hlásí v několika hutných tragických baladách, z nichž některé přejímají svou fakturu přímo z lidové tvorby. Ale i v této sbírce osobní bolest i trpkosti světa poznamenaného válkou jsou znovu vyvažovány pokorou a láskou k životu, jež nakonec přináší i novou mužnou rovnováhu.

Po *Hochu s lukem* se Kříčka jako básník odmlčel. Ve 30. letech vydal jen sbírku dobových satirických a úsměvně parodujících veršů a próz *Suchá jehla* (1933) a různorodý soubor veršů *Chléb a sůl* (1933), v němž převažují příležitostné verše glosující denní události a zejména životní jubilea přátel – umělců. Vedle nich jen několik balad, rozmarných básnických hříček a lidových popěvků se příznivě odráží od reflexivních veršů, abstraktňujících předcházející konkrétnost a mnohomluvnost rozmělnující dosavadní náznakovost Kříčkových veršů.

Básníková poválečná poezie je cele zaujata reakcí na okupaci, válku a osvobození. Odrazilo se v ní i Kříčkovo studium ruských bylin a starých srbských hrdinských zpěvů, jež za války překládal. Poéma *Světlý oblak* (1945) o utrpení a boji jihoslovanského lidu s okupanty je koncipována jako parafráze těchto zpěvů. Zachycuje konkrétní událost: vyvraždění 6000 mužů v Kragujevci jako odvetu za zabití dvaceti Němců partyzány. Ohlasy ruských bylin obsahuje zase sbírka *Píseň meče* (1946) v skladbách věnovaných boji sovětského lidu s okupanty. I v této sbírce se však vrací jihoslovanská tematika, a to jednak ve volném zpracování tří básní v próze P. Mériméa z jeho sbírky fingovaných morlackských národních písní, jednak znovu v ohlasu hrdinských zpěvů s protifašistickou tematikou. Konečně sbírka *Běsové* (1946) přináší dobovou lyriku politického charakteru, komentující mnichovské události, okupaci, domácí partyzánský odboj i vzdání díky Sovětskému svazu za osvobození. Zejména mnichovské téma je ve

sbírce podáno s vypjatým mravním patosem. Satirickým protějškem Běsů je pak sbírka *Ďábel frajtre* (1946).

Současně s původními verši rozvinul Kříčka i svou překladatelskou aktivitu. Původně soustředěna k ruským symbolistům (V. Brjusov, K. Balmont, I. Bunin) postupně se po první světové válce rozšiřuje jak na klasickou ruskou poezii (A. S. Puškin, M. J. Lermontov) a na byliny, tak na ruskou a francouzskou poezii a drama. Životním dílem Kříčkovým v oblasti překladu přitom zůstalo jeho přetlumočení lyriky A. S. Puškina.

Beneš Metod Kulda

/ 1820 - 1903 /

Katolický kněz; beletrista a publicista. Proslul jako sběratel a vydavatel moravských pohádek.

Narodil se 16. 3. 1820 v Ivančicích, kde byl jeho otec kožešníkem a majitelem polnosti. V Jihlavě vystudoval gymnázium, v Brně filozofii a bohosloví. Jako kněz působil v několika moravských obcích, v l. 1850 až 1859 v Brně v ústavu pro zanedbanou mládež. V Brně byl spolu s F. Sušilem hlavou národního katolického hnutí. Aby se léčil, odejel r. 1853 do Rožnova pod Radhoštěm a tam na výzvu F. Sušila začal sbírat lidové pohádky. Z Brna se dostal do Čech na faru v Chlumu u Sedlčan a r. 1870 se stal kanovníkem na Vyšehradě v Praze. V posledních letech života oslepl; zemřel v Praze 6. 5. 1903.

Ačkoliv psal Kulda od mládí básně, prózy a články (převážně náboženského a výchovného obsahu), jeho význam pro literaturu spočívá v pracích národopisných. Zde byl nejvěrnějším žákem F. Sušila, od něho přijal podnět ke sbírání pohádek, jeho úctu k lidové tradici, ke všem projevům lidového umění a k lidovému jazyku i jeho sběratelskou metodu. V Kuldových národopisných pracích, které se týkají převážně pohádek, musíme rozlišovat výsledky sběratelské a vydavatelské. Jako sběratel usiloval ve svých zápisech o dokumentární věrnost, snažil se při zapisování pohádek vytvořit autentické prostředí tím, že zval několik vyprávěčů najednou a jejich vyprávění zaznamenával pak s velkou přesností jazykovou i obsahovou. Zapisoval různé varianty, někdy i jména vyprávěčů, jejich stáří a místa pobytu. Tím vším se lišil od většiny soudobých sběratelů a blížil se moderním představám o záznamu folklórní tvorby. Jako vydavatel svých záznamů byl však poplatný své době i svému povolání. Vylučoval vyprávění, která neodpovídala jeho představě o čisté tradici, nezařazoval pohádky, v nichž byly drsné detaily nebo obhroublé a rozpustilé scény, ani ty, které byly projevem cítění s poddanými, se zbojníky apod. Z toho, co uznal za